

Το Ιστορικό Αρχείο του ΕΚΠΑ αποτελεί τον σημαντικότερο και μεγαλύτερο αρχειακό φορέα ανώτατης εκπαίδευσης στη χώρα μας. Στις συλλογές του, στις οποίες περιλαμβάνονται περισσότερα από 2.000.000 τεκμήρια, αποτυπώνεται όχι μόνο η ιστορία του πρώτου ελληνικού πανεπιστημίου (έτος ίδρυσης: 1837), αλλά και σε μεγάλο βαθμό της χώρας, καθώς το ΕΚΠΑ αποτέλεσε έναν από τους πλέον σημαίνοντες παράγοντες της κοινωνικής, πολιτιστικής και επιστημονικής ζωής του ανεξάρτητου κράτους.

Στα 30 περίπου χρόνια της λειτουργίας του, το Ι.Α. ΕΚΠΑ έχει προχωρήσει όχι μόνο στην επιστημονική συγκέντρωση και καταγραφή των τεκμηρίων της ιστορίας του αλλά και στην ψηφιοποίηση και διάθεση ηλεκτρονικά ενός μεγάλου μέρους των συλλογών του στο κοινό. Παράλληλα, έχει εξυπηρετήσει και συνεχίζει να εξυπηρετεί μεγάλο αριθμό ερευνητών, φοιτητών (προπτυχιακοί και μεταπτυχιακοί), υποψήφιων διδασκόντων, καθηγητών και ακαδημαϊκών από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Έχει επιπλέον διοργανώσει επιστημονικά συνέδρια και σεμινάρια για την ιστορία της ανώτατης εκπαίδευσης, έχει διεξάγει ειδικές έρευνες για τη νεότερη και σύγχρονη ιστορία της εκπαίδευσης και των επιστημών, συνεργάζεται με ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και ιδρύματα σε συναφείς ερευνητικούς τομείς.

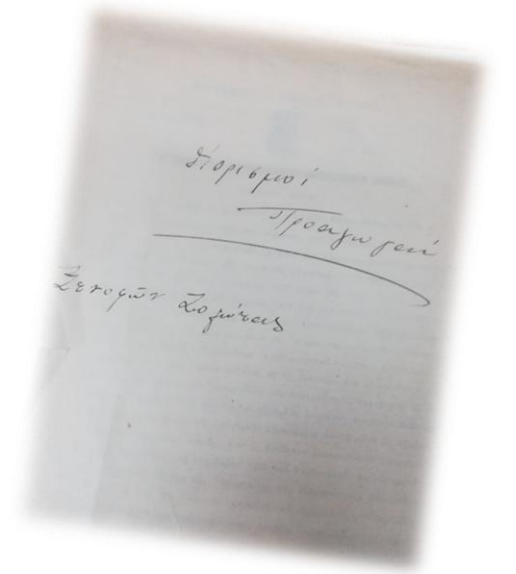
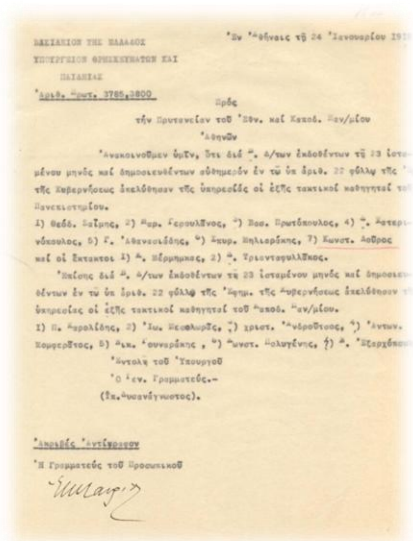
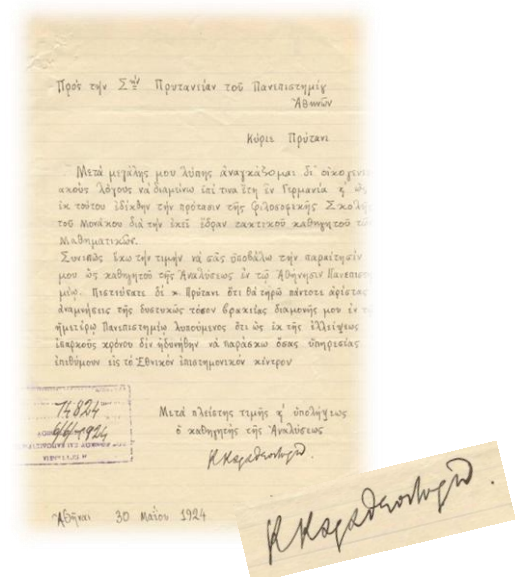
Θέλοντας, όπως και παλαιότερα, το Ιστορικό Αρχείο να ενημερώνει την πανεπιστημιακή κοινότητα αλλά και το ευρύτερο κοινό για τις δράσεις του προχωρεί στην ηλεκτρονική έκδοση αυτού του μικρού δελτίου, το οποίο θα κυκλοφορεί τρεις φορές το χρόνο. Στις σελίδες του κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να βρει πληροφορίες για τις νέες προσκτήσεις και συλλογές, τις ταξινομήσεις και καταλογογραφήσεις, τις εκδόσεις, τις επιστημονικές έρευνες που εκπονούνται στο Αρχείο. Δείγματα ενός σημαντικού έργου, το οποίο με την αμέριστη συμπαράσταση της Διοικούσας Επιτροπής και την προθυμία και τον επαγγελματισμό του επιστημονικού και διοικητικού προσωπικού, επιχειρεί να διασώσει την ιστορική μνήμη και γνώση.

Βαγγέλης Καραμανωλάκης
Αν. Καθηγητής
Πρόεδρος ΙΑ. ΕΚΠΑ

ΑΡΧΕΙΟ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ

Το ιδιαίτερης ιστορικής αξίας αρχείο της Διεύθυνσης Διοικητικού ΕΚΠΑ φιλοξενείται πλέον στο Ιστορικό Αρχείο. Η μεταφορά του εν λόγω αρχείου έγινε στο πλαίσιο του προγράμματος καταγραφής και χαρτογράφησης του αρχειακού υλικού του Πανεπιστημίου μας. Την περίοδο Σεπτεμβρίου – Δεκεμβρίου 2019 ολοκληρώθηκε η ταξινόμηση των ατομικών φακέλων των μελών του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (καθηγητές, υφηγητές, βοηθοί) αλλά και του Διοικητικού προσωπικού του Πανεπιστημίου της περιόδου 1913-1979. Συγκεκριμένα πρόκειται για τους ατομικούς φακέλους 620 καθηγητών που απόκεινται σε 128 κουτιά αρχειοθέτησης, 582 υφηγητών που απόκεινται σε 57 κουτιά, 300 βοηθών της περιόδου 1955-1967 που απόκεινται σε 7 κουτιά και 267 διοικητικών υπαλλήλων που απόκεινται σε 68 κουτιά. Ένα αχαρτογράφητο μέχρι πρότινος αρχειακό υλικό είναι πλέον προσβάσιμο σε μελετητές και ερευνητές χάρη στην άριστη συνεργασία με το προσωπικό της Διεύθυνσης Διοικητικού και ειδικότερα με την Διευθύντρια, κυρία Ελένη Αρετουλάκη, την οποία και ευχαριστούμε θερμότατα. Το πολύτιμο αυτό υλικό σκιαγραφεί, καταρχάς, τις επαγγελματικές και προσωπικές διαδρομές σημαντικών προσωπικοτήτων του ελληνικού 20ού αιώνα, που υπηρέτησαν το Πανεπιστήμιο: αναλυτικά στοιχεία για τις προσλήψεις, τους διορισμούς, τις συνταξιοδοτήσεις ή και τις απολύσεις των μελών του διδακτικού και διοικητικού προσωπικού.

Παράλληλα, μέσα από τους συγκεκριμένους φακέλους δίνεται ένα νέο τεκμηριωτικό υλικό στην έρευνα για την ιστορία του πανεπιστημιακού θεσμού στη χώρα μας και ιδιαίτερα για τη σχέση του με την πολιτική εξουσία, όπως αποτυπώνεται στις διώξεις και τις εκκαθαρίσεις που έλαβαν χώρα στον ταραγμένο 20ό αιώνα.

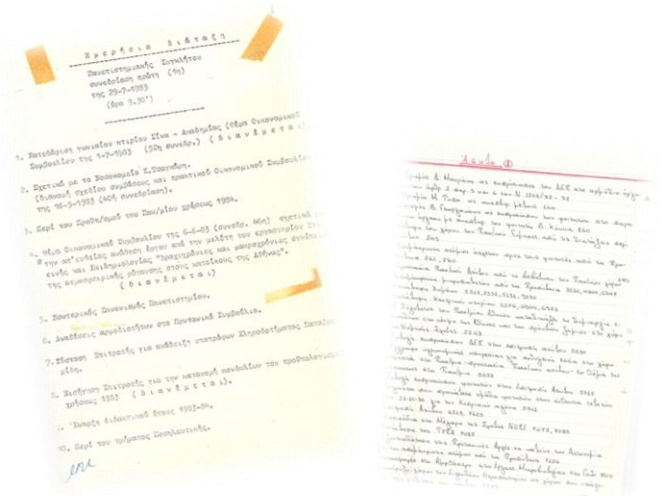
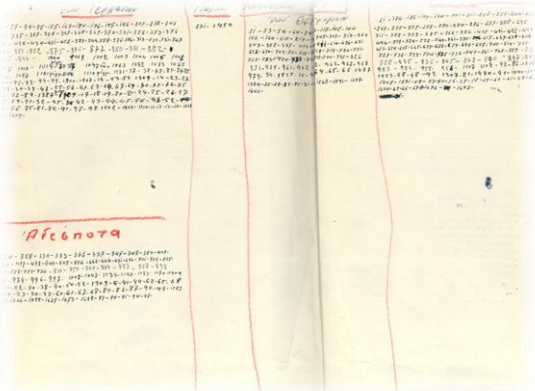
ΑΡΧΕΙΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΙΑΤΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ

Στο πλαίσιο του προγράμματος καταγραφής και χαρτογράφησης του αρχαιακού υλικού του ΕΚΠΑ ψηφιοποιήθηκε ήδη ένα μεγάλο μέρος του αρχείου πρωτοκόλλου της Ιατροδικαστικής Υπηρεσίας της Ιατρικής Σχολής της περιόδου 1913-1949 (πρόκειται για 27 τόμους που περιέχουν ιατροδικαστικές πράξεις). Υπολείπεται να ψηφιοποιηθούν και οι τόμοι της περιόδου 1949-1973. Ταυτόχρονα με τη διαδικασία της ψηφιοποίησης βρίσκεται σε εξέλιξη και η αναλυτική καταγραφή και λημματογράφηση των τόμων. Πρόκειται για ένα πολύτιμο επιστημονικά υλικό το οποίο σύντομα θα είναι προσβάσιμο σε μελετητές και ερευνητές χάρη στην άριστη συνεργασία με το Εργαστήριο Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας ΕΚΠΑ και ειδικότερα με την καθηγήτρια Τοξικολογίας Μαρία Στεφανίδου-Λουσιόиду, την οποία ευχαριστούμε θερμότατα.

ΑΡΧΕΙΟ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΣΥΓΚΛΗΤΟΥ (1983-2000)

Τον Δεκέμβριο του 2019 παραχωρήθηκαν στο Ι.Α. ΕΚΠΑ από τη Γραμματεία Συγκλήτου τα Πρακτικά Συνεδριάσεων του εν λόγω οργάνου για τα έτη 1983-2000, μαζί με τα ευρετήρια και τα συνοδευτικά τους έγγραφα. Οι τόμοι αυτοί των Πρακτικών της Συγκλήτου συμπληρώνουν την αντίστοιχη αρχαιακή σειρά που διαθέτει ήδη το Ι.Α. ΕΚΠΑ και περιλαμβάνει τα έτη 1837-1983. Τα Πρακτικά Συνεδριάσεων Συγκλήτου περιλαμβάνουν πληροφορίες για διοικητικά και εκπαιδευτικά θέματα του Πανεπιστημίου, ζητήματα που αφορούν τα οικονομικά, τα κτιριακά, τις νομικές υποθέσεις, την πανεπιστημιακή περιουσία, τα κληροδοτήματα-δωρεές κ.ά. Τα πρακτικά των Συνεδριάσεων της Συγκλήτου αποτελούν μια από τις βασικές αρχαιακές συλλογές του Ι.Α. ΕΚΠΑ και έχουν συμβάλλει σημαντικά σε πολλές επιστημονικές έρευνες. Το νέο αυτό υλικό έχει ταξινομηθεί και πρόκειται το επόμενο διάστημα να λημματογραφηθεί και ψηφιοποιηθεί.

ΑΡΧΕΙΟ ΑΡΓΥΡΗ ΣΦΟΥΝΤΟΥΡΗ

«ΙΔΙΩΤΙΚΟ/ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ: ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ ΙΟΥΝΙΟΣ 2019»

Ο Αργύρης Σφουντούρης είναι ένας από τους λίγους επιζώντες της σφαγής της 10ης Ιουνίου 1944 του Διστόμου. Ο ίδιος επέζησε τυχαία μαζί με τις τρεις μεγαλύτερες αδελφές του, έχασε όμως τους γονείς του και το σπίτι του πυρπολήθηκε. Μεγάλωσε στο Ζάννειο ορφανοτροφείο στην Αθήνα και το 1949 σε ηλικία 8 ετών στάλθηκε με μία αποστολή του Ερυθρού Σταυρού μαζί με άλλα ορφανά παιδιά του πολέμου στην Ελβετία, στο παιδικό χωριό Πεσταλότσι στο Τρόγκεν. Σπούδασε Πυρηνική Φυσική, Αστροφυσική, Φιλοσοφία και Παιδαγωγική και εκπόνησε τη διδακτορική του διατριβή στο Πολυτεχνείο της Ζυρίχης (ETH) στα Μαθηματικά και την Αστροφυσική. Στη συνέχεια εργάστηκε ως καθηγητής σε δημόσια λύκεια στη Ζυρίχη ταυτόχρονα όμως μετέφραζε στα γερμανικά και αναδείκνυε στο γερμανόφωνο αναγνωστικό κοινό το έργο Ελλήνων λογοτεχνών και ποιητών. Μετά το πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου 1967 ίδρυσε το «Περιοδικό για την Ελλάδα» *ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ* στο οποίο δημοσίευσε τα απαγορευμένα στην Ελλάδα την εποχή εκείνη έργα των Νικηφόρου Βρεττάκου, Γιάννη Ρίτσου κ.ά. Ποιήματα και μελέτες του δημοσιεύθηκαν σε ελληνικά και γερμανόφωνα περιοδικά και βιβλία με αστρονομικά θέματα, όπως επίσης και αποσπάσματα από τα ημερολόγια και τις φωτογραφίες του από την Σομαλία, το Νεπάλ όπου εργάστηκε ως βοηθός Σώματος Βοήθειας για τα από την Σομαλία, το Νεπάλ όπου εργάστηκε ως βοηθός Σώματος Βοήθειας για τα τη δεκαετία του 1980. Στα δικαστικών διεκδικήσεων σε δικαστήρια για τη διαφύλαξη Ελλάδα και τη Γερμανία και της ιστορικής μνήμης στην αναγνώριση και τη διεκδίκηση αποζημίωσης των θυμάτων των θηριωδιών των γερμανικών στρατευμάτων κατοχής στην Ελλάδα. Η ιστορικά φορτισμένη ζωή του Αργύρη Σφουντούρη έγινε ντοκιμαντέρ από τον Ελβετό σκηνοθέτη Στέφαν Χάουπ, με τίτλο *Ένα τραγούδι για τον Αργύρη* ("Ein Lied für Argyris").

Η πολυτάραχη ζωή του Αργύρη Σφουντούρη αποτυπώνεται στη βιβλιοθήκη και στο προσωπικό του αρχείο: τα κείμενα των διεκδικήσεων, δημοσιεύματα για τη σφαγή του Διστόμου και τη ναζιστική κατοχή στην Ελλάδα, το αρχείο του αντιδικτατορικού περιοδικού *ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ*, άρθρα, εισηγήσεις, ομιλίες, ανοιχτές επιστολές και συνεντεύξεις του ιδίου, ανακοινώσεις, άρθρα, ομιλίες, κείμενα ραδιοφωνικών εκπομπών που αφορούν το ζήτημα των γερμανικών αποζημιώσεων, ξενόγλωσσα και ελληνικά βιβλία λογοτεχνικού, ιστορικού και ευρύτερου επιστημονικού ενδιαφέροντος, καθώς και φωτογραφικά λευκώματα και συλλογές. Θεωρούμε ιδιαίτερα σημαντική αυτή τη δωρεά, καθώς πραγματικά και συμβολικά συνδέει το Πανεπιστήμιό μας με μια από τις πιο σημαντικές στιγμές της ελληνικής ιστορίας και τον αγώνα για την συμβολική και υλική αποκατάσταση των συνεπειών της. Το αρχείο και η βιβλιοθήκη βρίσκονται υπό ταξινόμηση.

➤ ΑΡΧΕΙΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

- Ταξινόμηση και ηλεκτρονική καταγραφή Ατομικών Φακέλων Φοιτητών Φιλοσοφικής Σχολής (1922-1957) [οι σχετικές εργασίες αρχειοθέτησης είχαν ξεκινήσει από το 2018].
- Ταξινόμηση Αρχείου Εισερχομένων – Εξερχομένων της Φιλοσοφικής Σχολής (1893-1957).

➤ ΑΡΧΕΙΟ ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

- Ενοποίηση, ταξινόμηση και ηλεκτρονική καταγραφή Ατομικών Φακέλων Φοιτητών Φυσικομαθηματικής Σχολής (όλων των Τμημάτων) (1922-1960 περίπου).

➤ ΑΡΧΕΙΟ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

- Ταξινομήθηκε, καταγράφηκε και λημματογραφήθηκε το Αρχείο του Πειθαρχικού Συμβουλίου 1911-1986. Πρόκειται για λυτά έγγραφα αλλά και δεμένους τόμους των Πρακτικών του Πειθαρχικού Συμβουλίου και αφορά πειθαρχικά παραπτώματα φοιτητών, καθηγητών και υπαλλήλων.

➤ ΑΡΧΕΙΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΝΟΜΙΜΟΦΡΟΣΥΝΗΣ

- Υπό ταξινόμηση, αρχειοθέτηση και καταγραφή βρίσκεται το Αρχείο του Συμβουλίου Νομιμοφροσύνης (1948-1974). Πρόκειται για ένα θεσμικό όργανο του ιδρύθηκε το 1948 σε όλες τις δημόσιες υπηρεσίες, και στα ΑΕΙ, με σκοπό τον έλεγχο των κοινωνικών φρονημάτων του διδακτικού και διοικητικού προσωπικού. Καταργήθηκε μετά την πτώση της δικτατορίας το 1974.

➤ ΑΡΧΕΙΟ ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

- Υπό ταξινόμηση, αρχειοθέτηση και καταγραφή οι Ατομικοί Φάκελοι Φοιτητών της Νομικής Σχολής (1922-1990).
- Υπό ταξινόμηση, αρχειοθέτηση και καταγραφή το λοιπό Αρχείο της Νομικής Σχολής.

➤ ΑΡΧΕΙΟ ΛΥΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ (1973-2000)

- Υπό ταξινόμηση, αρχειοθέτηση και καταγραφή το Αρχείο Λυτών Εγγράφων Πρωτοκόλλου της περιόδου 1973-2000, το οποίο παραχωρήθηκε από τη σχετική διεύθυνση τον Δεκέμβριο του 2018. Αποτελεί συνέχεια της μεγαλύτερης αρχειακής συλλογής του Ι.Α. ΕΚΠΑ, η οποία αφορά τη διοικητική αλληλογραφία του Πανεπιστημίου Αθηνών από το 1837 έως το 2000. Ένα μεγάλο μέρος της έχει συστηματικά

καταγραφεί, λημματογραφηθεί και ψηφιοποιηθεί (1837-1953) (υπερβαίνει τα 400.000 έγγραφα), ενώ ένα μεγάλο μέρος έχει αρχειοθετηθεί και καταγραφεί (1953-1973).

➤ ΑΡΧΕΙΟ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΑΜΠΡΟΥ

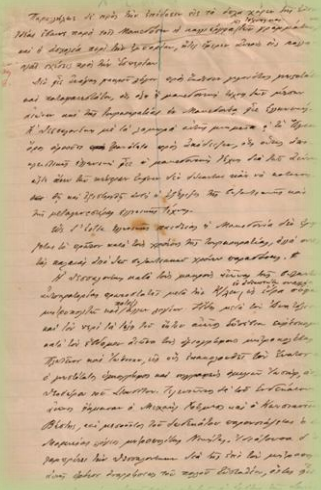
- Το προσωπικό αρχείο του Σπυρίδωνος Λάμπρου που φιλοξενείται στο Ι.Α. ΕΚΠΑ περιλαμβάνει 20 φακέλους αρχειοθέτησης με ποικίλο υλικό από τη ζωή και το έργο του μεγάλου Ιστορικού του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Με αφορμή το συνέδριο για τα 100 χρόνια από το θάνατό του (βλ. παρακάτω) ολοκληρώθηκε η συστηματική καταγραφή και ταυτοποίηση σε μεγάλο βαθμό της αλληλογραφίας του Σπ. Λάμπρου που απόκειται στο Ι.Α. ΕΚΠΑ.

➤ ΑΡΧΕΙΟ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΔΑΜΒΕΡΓΗ

- Στο πλαίσιο του προγράμματος καταγραφής και χαρτογράφησης του αρχειακού υλικού του ΕΚΠΑ πραγματοποιήθηκε η χαρτογράφηση του ογκώδους Αρχείου Δαμβέργη, που απόκειται στη Βιβλιοθήκη του Εργαστηρίου Φαρμακευτικής Χημείας του ΕΚΠΑ. Πρόκειται για τη συλλογή του καθηγητή της Φαρμακευτικής Χημείας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αναστάσιου Κ. Δαμβέργη (1857-1917), από την ίδρυση του Εργαστηρίου το 1892 μέχρι το θάνατο του Δαμβέργη το 1917. Ένα πολύτιμο αρχειακό υλικό που αποτελείται, εκτός από την αλληλογραφία του Δαμβέργη, από ένα μεγάλο αριθμό χημικών αναλύσεων πόσιμων και ιαματικών υδάτων, τροφίμων και ποτών, νέων φαρμάκων, καπνών, μεταλλευμάτων και ορυκτών, όπως επίσης και μια σειρά εκθέσεων, γνωματεύσεων και υπομνημάτων, νομοσχεδίων, προτάσεων που αφορούν στη δημόσια υγεία, στο περιβάλλον, στη βιομηχανία και στην οικονομία. Μέσα από τη μελέτη του συγκεκριμένου αρχείου αναδεικνύεται μια εποχή κατά την οποία το νεοσύστατο ελληνικό κράτος δεν έχει κατορθώσει ακόμη να οργανώσει θεσμικά μια σειρά από υπηρεσίες και φορείς που θα κάλυπταν ένα σύνολο κοινωνικών αναγκών. Τον ρόλο αυτό καλύπτει το Πανεπιστήμιο, το οποίο συμβάλλει, μέσω της επιστημονικής έρευνας, στην επίλυση πρακτικών αιτημάτων από τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου ως τις πρώτες του 20ού αιώνα.

Στις 12-13 Δεκεμβρίου 2019 το Ι.Α. ΕΚΠΑ σε συνεργασία με το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ πραγματοποίησαν στο κεντρικό κτήριο του ΕΚΠΑ το συνέδριο: **"Συριδών Λάμπρος. Ο ιστορικός, το έργο και η εποχή του"**. Το συνέδριο οργανώθηκε με αφορμή την επέτειο των εκατό χρόνων από τον θάνατο του Συριδώνος Λάμπρου. Ο Συριδών Λάμπρος διετέλεσε Πρωθυπουργός της Ελλάδας, ιστορικός, συγγραφέας, μεταφραστής, ποιητής, καθηγητής και πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών, και αποτελεί, αναμφίβολα, μια από τις πιο σημαντικές φυσιογνωμίες του 19ου και του 20ού αιώνα. Συνεχίζοντας το έργο του Κωνσταντίνου Παπαρρηγόπουλου, συντέλεσε τα μέγιστα στη διαμόρφωση και ανάπτυξη της ελληνικής εθνικής ιστορικής επιστήμης. Σε αυτή την κατεύθυνση εργάστηκε συστηματικά για τη συγκρότηση θεσμών, οι οποίοι στράφηκαν στη μελέτη του παρελθόντος (Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία, Γενικά Αρχεία του Κράτους κ.ά.), παράλληλα με τις καινοτομίες που έφερε στην πανεπιστημιακή διδασκαλία (ιστορικά σεμινάρια, αρχαιακή εργασία κ.ά.). Το πολυσχιδές, διεθνούς απήχησης έργο του απλώθηκε σε όλη την έκταση της ελληνικής ιστορίας, με ιδιαίτερη έμφαση στα βυζαντινά και νεότερα χρόνια, προσφέροντας έναν μοναδικό αρχαιακό πλούτο. Εκτός από την επιστημονική του δράση, ο Λάμπρος είχε μια σημαντικότερη πολιτική και κοινωνική παρουσία. Πρωθυπουργός για μικρό χρονικό διάστημα, πρωταγωνιστικό πρόσωπο της Εθνικής Εταιρείας, ιδρυτής του Φιλολογικού Συλλόγου *Παρνασσός*, υπηρέτησε το ελληνικό εθνικό κράτος με πολλαπλούς τρόπους και από πολλές θέσεις ευθύνης. Το πλούσιο αρχείο του, το οποίο φιλοξενείται στους δυο φορείς που συνδιοργάνωσαν το συνέδριο, αποτελεί μια εξαιρετικά σημαντική πηγή για τη ζωή και το έργο του.

Εκατό χρόνια από τον θάνατό του, το συνέδριο πραγματοποιήθηκε εκ νέου την παρουσία και το έργο του Λάμπρου, τιμώντας έναν από τους κορυφαίους καθηγητές του Πανεπιστημίου Αθηνών και παράλληλα έναν ιστορικό που καθόρισε όσο λίγοι τη νεοελληνική ιστορική συνείδηση. Μέσα από τις επιστημονικές εισηγήσεις του συνεδρίου αναδείχθηκαν τόσο η προσωπικότητα και το έργο του στο πλαίσιο των μεγάλων ιδεολογικών και επιστημονικών ρευμάτων της εποχής του (εθνικισμός, ρομαντισμός, ιστορισμός), όσο και παράλληλα οι πολιτικές εξελίξεις που χαρακτηρίζουν το ελληνικό κράτος, από την τρικουπική περίοδο έως τα πρώτα χρόνια του 20^{ου} αιώνα και τον Εθνικό Διχασμό. Η μελέτη της ζωής και του έργου του Λάμπρου μπορεί να αποτελέσει ένα εξαιρετικό παρατηρητήριο για την κατανόηση της εποχής του και του διανοητικού σύμπαντος στο οποίο ο ίδιος μετείχε.

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας
Ιστορικό Αρχείο Πανεπιστημίου Αθηνών

Επιστημονικό Συνέδριο
Συριδών Λάμπρος.
Ο ιστορικός, το έργο και η εποχή του

Αθήνα, 12-13 Δεκεμβρίου 2019
Αμφιθέατρο «Ιωάννης Δρακόπουλος»
Κεντρικό Κτήριο Πανεπιστημίου Αθηνών, Πανεπιστημίου 30

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1940

Το 2019 ξεκίνησε, με τη χρηματοδότηση του ΚΙΚΠΕ (Κοινωφελές Ίδρυμα Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου), έρευνα σχετικά με την ιστορία του ΕΚΠΑ στη δεκαετία του 1940. Η έρευνα διεξάγεται με αφορμή τη συμπλήρωση, το 2019, των 70 χρόνων από το τέλος του εμφυλίου πολέμου και 75 χρόνια από την Απελευθέρωση. Η περίοδος 1940 -1949 αποτελεί την πλέον κρίσιμη δεκαετία στη ιστορία του ελληνικού 20^{ου} αιώνα. Δεν σημάδεψε μόνο τις ζωές όσων συμμετείχαν στα γεγονότα της εποχής, αλλά καθόρισε και την μετέπειτα πορεία της ελληνικής κοινωνίας.

Το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, συμμετείχε με πολλαπλούς και κομβικούς ρόλους στα γεγονότα της εποχής: συνέβαλε με το ανθρώπινο δυναμικό και τις υποδομές του στη διεξαγωγή του πολέμου, ενώ στην Κατοχή υπήρξε χώρος σχεδιασμού αντιστασιακών πρωτοβουλιών και δράσεων. Υπήρξε επίσης κέντρο περίθαλψης και επισιτιστικής βοήθειας, χωρίς να απολέσει τον επιστημονικό και παιδαγωγικό του χαρακτήρα.

Μετά την Απελευθέρωση αποτέλεσε έναν από τους κεντρικούς μοχλούς για την ανασυγκρότηση της χώρας και τη συγκρότηση της κρατούσας ιδεολογίας. Στο Ι.Α. φυλάσσεται ένα ιδιαίτερα πλούσιο υλικό που αναδεικνύει το ρόλο του Πανεπιστημίου Αθηνών στη συγκεκριμένη ιστορική συγκυρία. Ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα να περιπλανηθεί ανάμεσα σε έγγραφα, για παράδειγμα αυτό της 28^{ης} Οκτωβρίου του 1940 με τη διαταγή της αναστολής της λειτουργίας του ΕΚΠΑ, επιστρατεύσεις φοιτητών, υπαλλήλων, γιατρών και νοσηλευτικού προσωπικού, συμμετοχή καθηγητών στον Πνευματικό αγώνα, εράνους και συνδρομές σε υλικό για τους στρατευμένους στο μέτωπο. Μια ιδιαίτερη ενότητα αποτελεί η περίθαλψη των τραυματιών του πολέμου. Στο Ι.Α. ακόμη περιλαμβάνεται υλικό για την επίταξη εργαστηρίων και αιθουσών, καθώς και τις προσπάθειες διαφύλαξης της περιουσιακής κατάστασης του Πανεπιστημίου. Τέλος, περιλαμβάνονται υπομνήματα φοιτητών/τριών, αλληλογραφία με τις δυνάμεις κατοχής και τις κατοχικές κυβερνήσεις, αναφορές για την αντιστασιακή δράση καθηγητών και φοιτητών του πανεπιστημίου. Το υλικό αυτό συμπληρώνεται με σπάνια τεκμήρια από άλλα εργαστήρια του ιδρύματος, λ.χ. στο εργαστήριο Ιατροδικαστικής και Εγκληματολογίας διασώζονται ιατροδικαστικές πράξεις για θύματα της κατοχής και των Δεκεμβριανών.

Στα μεταπολεμικά αρχεία του Πανεπιστημίου διασώζονται μοναδικά τεκμήρια από τις εκκαθαρίσεις που πραγματοποιήθηκαν στο διδακτικό προσωπικό, τις

διώξεις φοιτητών, και τον απόηχο του εμφυλίου στην εσωτερική λειτουργία του. Το υλικό που φυλάσσεται στο Ι.Α. ΕΚΠΑ μας επιτρέπει να μελετήσουμε την ανασυγκρότηση των θεσμών μετά από την Κατοχή, καθώς το ΕΚΠΑ με το επιστημονικό του έργο και το διδακτικό του προσωπικό, όπως αποτυπώνεται στα αρχειακά του τεκμήρια, συνέβαλε καίρια στους σχεδιασμούς για την ανοικοδόμηση και την ανασυγκρότηση της χώρας.

Το υλικό στο οποίο αναφερθήκαμε παραπάνω παραμένει σε μεγάλο βαθμό άγνωστο και χωρίς την ερευνητική αξιοποίησή του. Στο μέτρο όπου το Πανεπιστήμιο Αθηνών, αποτέλεσε την ραχοκοκαλιά της κοινωνικής και επιστημονικής ζωής της χώρας, η μελέτη της ιστορίας του, σ' αυτήν την κρίσιμη περίοδο αποτελεί μια μείζονα συμβολή στη μελέτη τη δεκαετίας του 1940.

ΕΚΘΕΣΗ ΑΡΧΕΙΑΚΩΝ ΤΕΚΜΗΡΙΩΝ

Το Ιστορικό Αρχείο ΕΚΠΑ, στο πλαίσιο της ενότητας "Ανοιχτές Συλλογές" της διοργάνωσης "Αθήνα 2018 Παγκόσμια Πρωτεύουσα Βιβλίου" του Δήμου Αθηναίων, πραγματοποίησε Έκθεση Αρχειακών Τεκμηρίων (15/01/2019-15/02/2019) με τίτλο: «**Λογοτεχνικές Αρχειολογίες στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 19^{ος} & 20^{ος} αιώνες**» με πρωτότυπο και σπάνιο αρχειακό υλικό, που αφορά λογοτέχνες που σπούδασαν, διδάξαν ή και εργάστηκαν στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (όπως ο Κωστής Παλαμάς, ο Νίκος Καζαντζάκης, ο Οδυσσεύς Ελύτης, ο Κώστας Καρυωτάκης, η Μαρία Πολυδούρη, ο Άγγελος Τερζάκης, ο Γιώργης Θεοδοκάς και πολλοί άλλοι). Η έκθεση μεταφέρθηκε από τον Απρίλιο έως τον Οκτώβριο του 2019 στη Βιβλιοθήκη της Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ (Παλιό Χημείο).

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ

ΜΑΘΗΤΕΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τον Ιανουάριο του 2020 ξεκίνησε στο Ι.Α. ΕΚΠΑ πιλοτικά το πρώτο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα με τίτλο: «**25^η Μαρτίου 1872 : Ο εορτασμός των πενήντα χρόνων της Ελληνικής Επανάστασης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» για μαθητές Γυμνασίου με στόχο να διερευνήσει τί είναι η Εθνική επέτειος και πώς ο εορτασμός της εθνικής επετείου κινητοποιεί την φαντασία και τροφοδοτεί την σκέψη γύρω από την έννοια της εθνικής ταυτότητας. Το πρόγραμμα βοηθά τα παιδιά να εξ-οικειωθούν με την ιστορία των επετείων, να κατανοήσουν τον τρόπο που οι συγκεκριμένες εορτές συμβάλουν στη συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας και αποτελούν διαύλους επικοινωνίας ανάμεσα στο παρελθόν, το παρόν, και το μέλλον. Τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να περιπλανηθούν σε πρωτότυπες αρχειακές πηγές (επιστολές, δημοσιεύματα, φωτογραφίες κ.ά.) για να απαντήσουν πώς και γιατί εορτάζονται οι εθνικές επέτειοι και εξοικειώνονται στο τι είναι και πώς λειτουργεί ένα αρχείο. Ανακαλύπτουν πώς οργανώθηκε η τελετή των αποκαλυπτηρίων του ανδριάντα του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄ στα Προπύλαια Αθηνών, το 1872, με εκφώνηση ποιήματος γραμμένου στη δημοτική από τον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη. Το πρόγραμμα ανεστάλη μετά το ξέσπασμα της πανδημίας του κορωνοϊού και ευελπιστούμε να συνεχίσει την νέα ακαδημαϊκή χρονιά με αφορμή και τον εορτασμό των 200 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση.

ΔΙΟΙΚΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Ι.Α. ΕΚΠΑ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Βαγγέλης Καραμανωλάκης, Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας

ΜΕΛΗ

Φωτεινή Ασημακοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία

Ιωάννης Βρότσος, Καθηγητής του Τμήματος Οδοντιατρικής

Γεράσιμος Ζώρας, Καθηγητής του Τμήματος Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας

Γεράσιμος Κουζέλης, Καθηγητής του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης

Ευγενία Μπουρνόβα, Καθηγήτρια του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών

Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου, Καθηγητής της Νομικής Σχολής

Αναστασία Παπαδία-Λάλα, Καθηγήτρια του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Μαρία Παπαθανασίου, Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Εμμανουήλ Πατηνιώτης, Καθηγητής του Τμήματος Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης

Ελευθερία-Φωτεινή Πουλάκου-Ρεμπτελάκου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Τμήματος Ιατρικής

Ευανθία Στεφανή, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ | ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

Γιάννης Βασιλείου, Δ.Υ., Συντονιστής ψηφιοποιήσεων και διαχείρισης ιστοσελίδας

Ασημίνα Λιάζου, Δ.Υ., Βιβλιοθηκονόμος και υπεύθυνη αναγνωστηρίου

Ζωή Μαλτέζου, Δ.Υ., Τεκμηρίωση αρχειακού υλικού και εξυπηρέτηση ερευνητικών αιτημάτων

Χριστίνα Μπάκουλα, Δ.Υ., Υπεύθυνη ψηφιακών συλλογών και τεκμηρίωση αρχειακού υλικού

Χάιδω Μπάρκουλα, ΕΔΙΠ, Υπεύθυνη επιστημονικού έργου και αρχειακών συλλογών

Μακρίνα Τσιωτάκη, Δ.Υ., Υπεύθυνη διοικητικής και γραμματειακής υποστήριξης & οικονομικής διαχείρισης

Μιχάλης Χαχλάκης, Δ.Υ., Υπεύθυνος καταγραφής και συντήρησης αρχειακής συλλογής και κτηρίου

Ευγενία Χριστοπούλου, Δ.Υ., Τεκμηρίωση αρχειακού υλικού και συντονίστρια εκπαιδευτικών προγραμμάτων

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Ι.Α. ΕΚΠΑ

Βασίλης Γκόνης, Υπ. δρ.

Χρήστος Τριανταφύλλου, Δρ.

Αντώνης Σαραντίδης, Υπ. Δρ.

Δημήτρης Καστρίτης, Υπ. Δρ.

Ελευθερία Τριποτσέρη, Μτ.φ.

Δημήτρης Μαλαγάρης, απόφοιτος ΙΦΕ ΕΚΠΑ

ΑΣΚΟΥΜΕΝΟΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ Ι.Α. ΕΚΠΑ

Αργυρή Βασιλάκη (φ. Πάντειο Παν.)

Μαρία-Ειρήνη Κατσιάπη (Τμ. Ιστ. & Αρχ. ΕΚΠΑ)

Μιχαηλίνα Κατσιάλα (φ. Τμ. ΙΦΕ ΕΚΠΑ)

Δανάη Κλωθάκη (φ. ΠΑΔΑ)

Μαρία Κοντάκη (φ. Τμ. ΙΦΕ ΕΚΠΑ)

Κωνσταντίνα Μηλιοπούλου (Τμ. Ιστ. & Αρχ. ΕΚΠΑ)

Ευαγγελία Ντάντη (φ. Τμ. Γαλλικής Φιλολογίας ΕΚΠΑ)

Πηνελόπη Τζαφέστα (φ. Τμ. ΙΦΕ ΕΚΠΑ)

Χριστίαννα Φασιά (φ. ΠΑΔΑ)

Ιωάννης Φωκάς (φ. ΠΑΔΑ)

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ Ι.Α. ΕΚΠΑ

Γραμματεία: 210368 9522

Αναγνωστήριο - Βιβλιοθήκη: 210368 9529

Email: istorikoarxeio@uoa.gr

ΨΗΦΙΑΚΟ ΑΠΟΘΕΤΗΡΙΟ ΠΕΡΓΑΜΟΣ

Για τις ψηφιοποιημένες συλλογές του Ι.Α. ΕΚΠΑ:

<https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/frontend/el/browse/collection/histarch>

Στο εξώφυλλο απεικονίζονται κατά σειρά οι:
Νίκος Καζαντζάκης, Μαρία Πολυδούρη,
Κώστας Βάρναλης και Λιλή Ιακωβίδου
(Ι.Α. ΕΚΠΑ: Αρχείο Φωτογραφιών Φοιτητών 1902—1922).

Το Ιστορικό Αρχείο του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (Ι.Α.ΕΚΠΑ) στεγάζεται σε ένα μεσοπολεμικό κτίριο ιδιοκτησίας του Πανεπιστημίου, κληροδότημα του Κωνσταντίνου Κριεζή, στην οδό Σκουφά 45. Ιδρύθηκε το 1991 και αποτελεί ερευνητικό και διοικητικό κέντρο του Πανεπιστημίου.

Το αρχείο του Πανεπιστημίου έως το 1991 βρισκόταν κατεσπαρμένο σε πολλά κτίρια, σε όσα αντιστοίχως είχε διασπαρθεί το Πανεπιστήμιο κατά τη σταδιακή γιγάντωσή του, από την ίδρυσή του το 1837 μέχρι τις μέρες μας.

Πρώτο έργο του Ιστορικού Αρχείου ήταν ο εντοπισμός του υλικού. Και επειδή το υλικό ήταν τεράστιο, αποφασίστηκε να συγκεντρωθεί μεθοδικά, ανασυνθέτοντας τα επάλληλα οργανογράμματα του θεσμού. Με βάση αυτά προχώρησε η αναζήτηση του υλικού των παλαιότερων Σχολών, Τμημάτων και Διοικητικών Υπηρεσιών του Πανεπιστημίου. Έγγραφα του 19ου αιώνα συνυπήρχαν, χωρίς θεματολογική συνάφεια, με φακέλους πολύ πρόσφατων δεκαετιών. Έγινε όμως προσπάθεια και τελικώς αποκαταστάθηκαν οι συνέχειες στο υλικό αυτό. Σήμερα το υλικό, οργανωμένο πια, φυλάσσεται τόσο στο κτίριο του Ι.Α.ΕΚΠΑ όσο και σε άλλους χώρους που έχει παραχωρήσει το Πανεπιστήμιο για τους εν λόγω σκοπούς.

Το Ι.Α. ΕΚΠΑ έχει αναλάβει τη συγκέντρωση και ταξινόμηση του αρχαιικού υλικού των ετών 1837-2000, τη συγκρότηση ηλεκτρονικών καταλόγων, καθώς και την ψηφιοποίηση του αρχείου. Διαμορφώθηκε έτσι υποδομή για τη μελέτη της ιστορίας των Πανεπιστημίων, καθώς και τη διεξαγωγή ειδικών ερευνών για τη νεότερη και σύγχρονη ιστορία της εκπαίδευσης και των επιστημών. Παράλληλα, το Ι.Α.ΕΚΠΑ πραγματοποιεί γενικά ερευνητικά προγράμματα για τη νεότερη ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία, συνεργάζεται με ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και ιδρύματα σε συναφείς ερευνητικούς τομείς, προκηρύσσει υποτροφίες, διεξάγει σεμινάρια, συμβάλλει, τέλος, στην οργάνωση αρχείων άλλων πανεπιστημίων, οργανισμών και επιχειρήσεων.